

१-३, ६-१२ नेमो भार्गवः, ४-५ इन्द्रः। इन्द्रः, ८ सुपर्णः, ९ वज्रो वा, १०-११ वाक् । त्रिष्टुप्, ६ जगती, ७-९ अनुष्टुप्

अयं तं एमि तन्वा पुरस्ताद्विश्वे देवा अभि मा यन्ति पश्चात्।

यदा मह्यं दीर्घरो भागमिन्द्रादिन्मया कृणवो वीर्याणि ॥ ८.१००.०१

अयम्- एषोऽहम् । ते- तव । पुरस्तात्- अग्रतः । तन्वा- मद्देहेन । एमि- यामि । विश्वे- सर्वे । देवाः । पश्चात्- अनन्तरम् । मा- माम् । अभि यन्ति- अभिगच्छन्ति । इन्द्र । यदा । मह्यम्- मे । भागम् । दीर्घरः- आधारयः । आदित्- अनन्तरमेव । तदेति भावः । मया- मद्द्वारा मया सह वा । वीर्याणि । कृणवः- कुरु ॥१॥

दधामि ते मधुनो भक्षमग्रे हितस्ते भागः सुतो अस्तु सोमः।

असंश्च त्वं दक्षिणतः सखा मेऽधा वृत्राणि जङ्घनाव भूरि ॥ ८.१००.०२

ते- त्वदर्थम् । मधुनो भक्षम्- रसम् । अग्रे- तवाग्रतः । दधामि- धारयामि । ते- तव । भागः । सुतः- निष्पन्नः । सोमः- रसः । हितः- स्थापितः । अस्तु- भवतु । त्वम् । दक्षिणतः- दक्षिणपार्श्वे । मे- मम । सखा- सुहृत् सन् । असः- स्थितो भव । भूरि- प्रभूतानि । वृत्राणि- आवरणानि । अध- अधुना । जङ्घनाव- आवां हन्वः ॥२॥

प्र सु स्तोमं भरत वाजयन्त इन्द्राय सत्यं यदि सत्यमस्ति।

नेन्द्रो अस्तीति नेम उ त्व आह क ई ददर्श कमभि ष्टवाम ॥ ८.१००.०३

यदि । सत्यम् । अस्ति । वाजयन्तः- बलं कुर्वन्तः । इन्द्राय । सत्यम्- अविश्रयम् । स्तोमम्- मन्त्रम् । प्र- प्रकर्षेण । सु- सुष्ठु । भरत- आहरत । त्वः- कश्चित् । नेमः- नियन्ता । इन्द्रः । नास्तीति । आह- अवदत् । कः । ईम्- एतम् । ददर्श- अपश्यत् । कम् । अभि स्तवाम- स्तुमः ॥३॥

अयमस्मि जरितः पश्य मेह विश्वा जातान्यभ्यस्मि महा।

ऋतस्य मा प्रदिशो वर्धयन्त्यादर्दिरो भुवना दर्दरीमि ॥ ८.१००.०४

अयम्- एषोऽहम्। अस्मि- भवामि। जरितः- रसनिष्पादक। इह- अत्र। मा- माम्। पश्य।
महा- स्वमाहात्म्येन। विश्वा- सर्वाणि। जातानि- भूतानि। अभ्यस्मि- अभिभवामि। ऋतस्य-
प्रकृतिनियतिभूतसत्यस्य। प्रदिशः- प्रदेशारः। मा- माम्। वर्धयन्ति। आदर्दिः-
आदरणशीलोऽहम्। भुवना- शत्रुलोकान्। दर्दरीमि- विदारयामि ॥४॥

आ यन्मा वेना अरुहन्नृतस्यैकमासीनं हर्यतस्य पृष्ठे।

मनश्चिन्मे हृद आ प्रत्यवोचदचिक्रदञ्छिशुमन्तः सखायः ॥ ८.१००.०५

यत्- यदा। मा- माम्। ऋतस्य- सत्यम्। वेनाः- कामयमानाः। हर्यतस्य पृष्ठे- स्वर्गे। आसीनम्-
उपविष्टम्। एकम्- असहायम्। अरुहन्- आरुरुहुः। तदा। मे- मम। मनः- चित्तम्। मे- मम।
हृदे- हृदयाय। आ- आभिमुख्येन। प्रत्यवोचत्- प्रत्यवदत्। शिशुमन्तः- वात्सल्यभावोपपन्नाः।
सखायः- मित्रभूता उपासकाः। अचिक्रदन्- उद्धारणाय मामशब्दयन्निति ॥५॥

विश्वेत्ता ते सर्वनेषु प्रवाच्या या चकर्थं मघवन्निन्द्र सुन्वते।

पारावतं यत्पुरुसम्भृतं वस्वपावृणोः शरभाय ऋषिबन्धवे ॥ ८.१००.०६

मघवन्निन्द्र। सुन्वते- रसनिष्पादकाय। या- यानि। चकर्थ- अकरोः। तानि। विश्वा- सर्वाणि।
ते- तव। सर्वनेषु- सम्भजनेषु। प्रवाच्या- वक्तव्यानि। पारावतम्- श्रेष्ठम्। यत्। पुरुसम्भृतम्-
बहुसम्भृतं यथा भवति तथा। वसु- धनम्। शरभाय- वृत्रबाधकाय। ऋषिबन्धवे- ऋषिसहायाय।
अपावृणोः- बन्धनाद्विमोचितवानुद्धाटितवानसि ॥६॥

प्र नूनं धावता पृथङ्नेह यो वो अवावरीत। नि धीं वृत्रस्य मर्मीणि वज्रमिन्द्रो अपीपतत् ॥ ८.१००.०७

यः । प्र धावत- प्रधावति । पृथक् नेह- पृथक् न तिष्ठति । वः- युष्मान् । न । अवावरीत्-
वारयति । अनिवारयन् भीतः पलायतीति भावः । तस्य । वृत्रस्य । मर्मणि । इन्द्रः । वज्रम् । सीम्-
सर्वतः । नि- नितराम् । अपीपतत्- अपातयत् ॥७॥

मनोजवा अयमान आयसीमतरत्पुरम् । दिव सुपर्णो गत्वाय सोमं वज्रिण आभरत् ॥ ८.१००.०८
मनोजवाः- मनोवेगः । अयमानः- गतिशीलः । आयसीम्- अयोमयीम् । पुरम्- पुरीं
बन्धनप्रतीकभूताम् । अतरत्- अतारीत् । सुपर्णः- मुमुक्षाप्रतीकपक्षी । दिवम्- चिदाकाशम् ।
गत्वाय- गत्वा । सोमम्- अध्यात्मरसम् । वज्रिणे- ईशनाधिदैवतप्रोत्साहनाय । आभरत्-
आहरत् ॥८॥

समुद्रे अन्तः शयत उद्गा वज्रो अभीवृतः । भरन्त्यस्मै संयतः पुरः प्रस्रवणा बलिम् ॥ ८.१००.०९
यः । वज्रः । समुद्रे- अन्तरिक्षस्य । अन्तः- मध्ये । उद्गा- उदकेन । अभीवृतः- आवृतः । शयते-
शेते । अस्मै- तस्मै । संयतः- युद्धस्य । पुरः प्रस्रवणाः- पुरस्ताद्गच्छन्तः । बलिम् । भरन्ति-
आहरन्ति ॥९॥

यद्वाग्वदन्त्यविचेतनानि राष्ट्रीं देवानां निषसाद मन्द्रा ।

चतस्र ऊर्जं दुदुहे पयांसि क्व स्विदस्याः परमं जगाम ॥ ८.१००.१०

यत्- यदा । देवानां राष्ट्री । अविचेतनानि- अप्रज्ञातानर्थान् । वदन्ती- प्रज्ञापयन्ती । वाक् । मन्द्रा-
आनन्दकरी । निषसाद- उपविशति । तदा । चतस्रो दिशः । ऊर्जं- शक्तिम् । पयांसि- जीवोदकानि ।
दुदुहे । अस्याः- एतस्या वाचः । परमम्- परमो ध्वनिर्भावो वा । क्व- कुत्र । जगाम- गतः ।
भवतीति भावः ॥१०॥

देवीं वाचमजनयन्त देवास्तां विश्वरूपाः पशवो वदन्ति ।

सा नो मन्त्रेषमूर्जं दुहाना धेनुर्वाग्स्मानुप सुष्टुतैतु ॥ ८.१००.११

देवाः- देवताः । देवीम्- द्योतनशीलाम् । वाचम् । अजनयन्त- ससृजुः । ताम् । विश्वरूपाः-
सर्वरूपाः । पशवः- सूक्ष्मदर्शिनः । वदन्ति । सा । नः- अस्मभ्यम् । मन्द्रा- आनन्दकरी । इषम्-
सदेषणाम् । ऊर्ज- शक्तिम् । दुहाना । धेनुः- गौरदितिभूता । वाक् । अस्मान्- नः । सुष्टुता- सुष्टु
स्तुता । उप आ एतु- आगच्छतु ॥११॥

सखे विष्णो वितरं वि क्रमस्व द्यौर्देहि लोकं वज्राय विष्कभे ।

हनाव वृत्रं रिणचाव सिन्धूनिन्द्रस्य यन्तु प्रसवे विसृष्टाः ॥ ८.१००.१२

सखे- मित्र । विष्णो- व्यापनशील परमात्मन् । वितरम्- अत्यन्तम् । वि क्रमस्व- विक्रमं कुरु ।
वज्राय विष्कभे- वज्रस्य विष्कम्भनाय । द्यौः लोकम्- द्युलोकम् । देहि- यच्छ । वृत्रम्- आवरणम् ।
हनाव । सिन्धून्- जीवोदकानि । रिणचाव- नयाव । इन्द्रस्य- ईशनाधिदैवतस्य । प्रसवे-
अनुज्ञायाम् । विसृष्टाः- विमुक्ता आपः । यन्तु- सरन्तु ॥१२॥